

Ar trebui ca principiul „interesului superior al copilului” să fie inclus în Constituția României?

PRO VITA București (www.asociatiaprovita.ro) este o organizație care își propune promovarea unei culturi a vieții, bazate pe respectul pentru demnitatea umană și drepturile omului. PRO VITA își urmărește obiectivele prin educație, cercetare și consiliere juridică și litigii precum și prin asistență umanitară și advocacy. PRO VITA (București) se numără printre organizațiile consultate în procesul legislativ intern și a intervenit în diverse litigii pe lângă instanțele naționale sau internaționale, inclusiv pe lângă Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

Interesul superior al copilului este consacrat în legătură cu acțiunile care privesc copiii, întreprinse de instituțiile publice sau private, de organele legislative, autoritățile administrative sau instanțele judecătorești, precum și în reglementarea principiului potrivit căruia ambii părinți au responsabilități comune în creșterea și dezvoltarea copilului precum și drepturi egale în reprezentarea acestuia. Principiul este preluat din Declarația Drepturilor Copilului, adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite (ONU) la 20 noiembrie 1959, și din Convenția cu privire la drepturile copilului, adoptată de AG a ONU la

20 noiembrie 1989, ambele ratificate de România și transpuse în dreptul intern¹. De asemenea, acest principiu se regăsește și la nivel infraconstituțional, și anume în Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului.

Cu alte cuvinte, pentru a garanta nevoile reale și fundamentale ale copilului, ceea ce este *cel mai bine* pentru un copil și nu doar ceea ce este *bine* pentru acesta, instrumentele internaționale le-au recunoscut și transpus în principiul interesului superior al copilului (principiu absolut și care primează asupra oricărui alt interes²) și în drepturile copiilor³: dreptul de a fi juridic protejat înainte și după naștere⁴, dreptul copilului de a-și păstra identitatea⁵, dreptul copilului de a fi conceput, de a cunoaște și de fi crescut și educat de un bărbat și de o femeie care sunt tatăl și mama sa⁶ - „*interesul prioritar al copilului este de a fi crescut de părinții săi naturali*”⁷; „*(...) fiecare stat ar trebui să ia, cu prioritate, măsurile necesare care să permită menținerea copilului în familia sa de origine*”⁸-, dreptul de a întreține în mod continuu relații de familie cu părinții săi, dacă copilul este despărțit de unul dintre ei⁹, dreptul de a-și cunoaște originile¹⁰, dreptul de a avea o filiație clară, dreptul de a nu fi discriminat față de alți copii etc.

¹ Legea nr. 18/1990.

² *Neulinger si Shuruk c. Elvetia*, n° 41615/07, hotărârea din 6 iulie 2010, §§ 136-138.

³ Considerentul 9 și art. 2, 3 § 1, 7 § 1, 9 §§ 1 și 3 din Convenția ONU cu privire la drepturile copilului din 1989; art. 8 și 14 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Protocolul nr. 12 la Convenție.

⁴ Considerentul 9 din Convenția ONU cu privire la drepturile copilului din 1989: „*data fiind lipsa sa de maturitate fizică și intelectuală, copilul are nevoie de protecție și îngrijire speciale, inclusiv de o protecție juridică adecvată, atât înainte cât și după nașterea sa*”.

⁵ Art. 8 § 1 din Convenția cu privire la drepturile copilului (1989): „*Statele parti se obliga sa respecte dreptul copilului de a-si pastra identitatea, inclusiv cetatenia, numele si relatiile familiale, astfel cum sunt recunoscute de lege, fara nici o imixtiune ilegala*”.

⁶ Art. 7 § 1 din Convenția ONU cu privire la drepturile copilului: „*in masura posibilului, dreptul [copilului] de a-si cunoaste parintii si de a fi ingrijit de acestia*”; art. 9§1 din Convenția ONU cu privire la drepturile copilului din 1989: *obligatia statului de a „veghea ca nici un copil sa nu fie separat de parintii sai impotriva vointei acestora, cu exceptia situatiei in care autoritatile competente decid, sub rezerva revizuirii judiciare si cu respectarea legilor si a procedurilor aplicabile, ca aceasta separare este in interesul suprem al copilului. O astfel de decizie poate deveni necesara in cazuri particulare cum ar fi, de exemplu, in cazul copiilor maltratati sau neglijati de parinti sau in cazul in care parintii traiesc separat si se impune luarea unei hotarari cu privire la locul de resedinta a copilului*”.

⁷ Art. 3 din Declarația ONU referitoare la principiile sociale și juridice aplicabile protecției și bunăstării copiilor, de luat în considerare mai ales sub aspectul practicilor în materie de adopție și plasament familial pe plan național și internațional, din 1986.

⁸ Convenția de la Haga privitoare la protecția copiilor și la cooperarea în materie de adopție internațională, 1993.

⁹ Art. 9 § 3 din Convenția ONU cu privire la drepturile copilului din 1989 impune statelor să respecte „*dreptul copilului care a fost separat de ambii părinți sau de unul dintre ei de a întreține relații personale și contacte directe cu cei doi părinți ai săi, în mod regulat, exceptia cazului în care acest lucru contravine interesului suprem al copilului*”; v. și cauza *Neulinger si Shuruk c. Elvetia* (n° 41615/07, hotărârea din 6 iulie 2010), § 136.

¹⁰ Dreptul copilului de a avea acces la originile sale: art. 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, așa cum este el interpretat de către CEDO, recunoaște dreptul fundamental al copilului de a-și cunoaște originile biologice ca o componentă a „*dreptului la identitate și la dezvoltare personală*” (*Odièvre c. Franța*, [GC], n° 42326/98, hot. din 13 feb. 2003, § 29), conferindu-i o importanță mult mai mare decât dreptului adultului de a avea acces la originile sale: „*interesul vital al copilului în dezvoltarea sa este (...) recunoscut în mare măsură în economia generală a Convenției*” (*Odièvre c. Franța*, [GC], n° 42326/98, hot. din 13 feb. 2003, § 44). Este recunoscută importanța „*stabilirii detaliilor identității sale ca ființa umană*” și a posibilității „*de a obține informații necesare descoperirii adevărului despre un aspect important al identității sale personale, de exemplu identitatea părinților săi*” (*Mikulic c. Croația*, n° 53176/99, hot. din 7 feb. 2002, §§ 54 și 64), sau aspecte

Cu toate acestea, principiul nu este clar și strict definit în Convenții sau în jurisprudență.

Un fel de „definiție” a fost dată pe cale jurisprudențială, de Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO).

În cauza *Neulinger și Shuruk c. Elveția*, n° 41615/07, hotărârea din 6 iulie 2010, para. 136, CEDO stabilește mai degrabă care sunt circumstanțele în care statul poate (*are datoria*) de a interveni: *„interesul superior al copilului impune ca legăturile dintre [copil] și familia să fie menținute, cu excepția cazului în care aceasta s-a dovedit a fi în mod particular nedemnă. Prin urmare, doar circumstanțe cu totul excepționale pot, în principiu, conduce la o ruptură a legăturii familiale și trebuie făcut totuși pentru a menține relațiile personale și, dacă este cazul, la momentul potrivit, să se 'reconstituie' familia”.*

Pe larg, în para. 135-138:

„135. The Court notes that there is currently a broad consensus – including in international law – in support of the idea that in all decisions concerning children, their best interests must be paramount (see the numerous references in paragraphs 49-56 above, and in particular Article 24 § 2 of the European Union's Charter of Fundamental Rights). As indicated, for example, in the Charter, “[e]very child shall have the right to maintain on a regular basis a personal relationship and direct contact with both his or her parents, unless that is contrary to his or her interests”.

136. The child's interest comprises two limbs. On the one hand, it dictates that the child's ties with its family must be maintained, except in cases where the family has proved particularly unfit. It follows that family ties may only be severed in very exceptional circumstances and that everything must be done to preserve personal relations and, if and when appropriate, to “rebuild” the family. On the other hand, it is clearly also in the child's interest to ensure its development in a sound environment, and a parent cannot be entitled under Article 8 to have such measures taken as would harm the child's health and development.

referitoare la „nasterea și circumstanțele sale” (*Odièvre c. France*, [GC], n° 42326/98, hot. din 13 feb. 2003, § 29), la „copilaria și anii săi de formare” (*Odièvre c. France*, [GC], n° 42326/98, hot. din 7 feb. 2002, § 42) ca elemente ale respectului pentru libertatea și demnitatea persoanei umane; art. 30 din Convenția de la Haga din 29 mai 1993 referitoare la protecția copiilor și la cooperarea în materie de adopție internațională din 29 mai 1993 prevede ca autoritățile competente ale statului trebuie să vegheze la conservarea informațiilor pe care le detin în legătura cu originile copilului, în special pe cele referitoare la identitatea mamei și a tatălui precum și cele referitoare la datele cu privire la trecutul său medical și al părinților săi. Ele trebuie să asigure accesul copilului la aceste informații, cu o consiliere adaptată, în măsura în care acest lucru este permis de o lege a statului al cărui resortisant este; prin Recomandarea 1443 (2000) din 26 ian. 2000: „pentru respectarea drepturilor copiilor în adopția internațională”, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei invită statele membre „să asigure dreptul copilului adoptat la cunoașterea originilor sale cel mai târziu la varsatul majoratului său și să elimine orice dispoziție contrară din legislațiile lor naționale”.

137. *The same philosophy is inherent in the Hague Convention, which in principle requires the prompt return of the abducted child unless there is a grave risk that the child's return would expose it to physical or psychological harm or otherwise place it in an intolerable situation (Article 13, sub-paragraph (b)). In other words, the concept of the child's best interests is also an underlying principle of the Hague Convention. Moreover, certain domestic courts have expressly incorporated that concept into the application of the term "grave risk" under Article 13, sub-paragraph (b), of that convention. In view of the foregoing, the Court takes the view that Article 13 should be interpreted in conformity with the Convention.*

138. *It follows from Article 8 that a child's return cannot be ordered automatically or mechanically when the Hague Convention is applicable. The child's best interests, from a personal development perspective, will depend on a variety of individual circumstances, in particular his age and level of maturity, the presence or absence of his parents and his environment and experiences (see the UNHCR Guidelines, paragraph 52 above). For that reason, those best interests must be assessed in each individual case. That task is primarily one for the domestic authorities, which often have the benefit of direct contact with the persons concerned. To that end they enjoy a certain margin of appreciation, which remains subject, however, to a European supervision whereby the Court reviews under the Convention the decisions that those authorities have taken in the exercise of that power".*

Tot din jurisprudența CEDO:

„Les enfants et autres personnes vulnérables ont droit à la protection de l'Etat, sous la forme d'une prévention efficace les mettant à l'abri de formes graves d'ingérence dans des aspects essentiels de leur vie privée”¹¹.

Cette protection s'étend jusqu'à „préserver, dans des situations exceptionnelles caractérisées par l'urgence et la gravité, l'intégrité physique ou psychique d'un enfant par un placement provisoire sous contrainte, ayant pour objectif la sauvegarde de l'intérêt des enfants”¹².

Rezumând, CEDO statuează că Statul **trebuie** uneori să intervină, pentru binele copiilor, „plasându-i într-un mediu protejat”¹³, câteodată împotriva părinților lor, în situații precum:

- a) violarea interesului superior al copilului¹⁴, care e primordial¹⁵;
- b) pentru protecția sănătății, a integrității fizice și psihice și a drepturilor copiilor¹⁶ ;

¹¹ *Mutatis mutandis Covezzi et Morselli c. Italie*, n° 52763/99, § 104, 9 mai 2003; *Stubbings et autres c. Royaume-Uni* du 24 septembre 1996, Recueil 1996-IV, § 64, *mutatis mutandis*, Z. et autres c. *Royaume-Uni* [GC], no 29392/95, § 73, A. c. *Royaume-Uni*, arrêt du 23 septembre 1998, § 22.

¹² *Dewinne c. Belgique* (déc.), no 56024/00, 10 mars 2005.

¹³ *Mutatis mutandis Covezzi et Morselli c. Italie*, n° 52763/99, § 120, 9 mai 2003.

¹⁴ Ou de „risque grave” selon de langage de la Convention de La Haye qui inerdit le retour de l'enfant en cas de danger physique ou psychique ou d'une situation intolérable pour l'enfant.

¹⁵ *Zakharova c. France* (déc.), no 57306/00, 13 déc. 2005.

- c) incapacitatea părinților de a-și proteja copiii (deficit afectiv¹⁷, stare de sănătate îngrijorătoare sau dezechilibru psihic al părinților¹⁸, condiția psihică a părinților sau incapacitatea lor afectivă, educativă și pedagogică¹⁹).

INTRODUCEREA PRINCIPIULUI INTERESULUI SUPERIOR AL COPILULUI ÎN CONSTITUȚIE – UN INSTRUMENT DE ERODARE A AUTORITĂȚII PĂRINTEȘTI?

În continuare, ne vom referi la încercarea de a insera acest principiu în Constituția României, la inițiativa platformei asociative Forumul Constituțional (FC), fondată de Asociația PRO Democrația și de profesorul Cristian Pîrvulescu, unul din vârfurile de lance ale stângii ideologice în România, cu ocazia dezbaterilor pentru revizuirea, eșuată, a Constituției din anul 2013. Această încercare a reluat aproape la indigo tentativa precedentă, din timpul dezbaterilor ocazionate de revizuirea din 2003.

În timpul pseudo-dezbaterilor - părtinitoare și nerepresentative pentru societatea civilă, așa cum remarcam la vremea respectivă noi și organizații similare - din 2013, FC a propus ca art. 29(6) din Constituție să fie modificat astfel (adăogirea la formularea în vigoare este marcată cu font îngroșat):

*„Părinții sau tutorii au dreptul de a asigura, potrivit propriilor convingeri, educația copiilor minori a căror răspundere le revine, **respectând principiul interesului superior al copilului**”.*

Propunerea a fost înaintată de peste 30 de ONG-uri de tipul „Miliția Spirituală”, „Active Watch” ori „Front” iar scopul introducerii principiului interesului superior al copilului ni-l expune raportul aceluiași Forum Constituțional, la finalizarea discuțiilor:

„Prin această formulare se urmărește împiedicarea unor eventuale acțiuni ale părinților sau tutorilor care să facă rău copilului, prevalându-se de libertatea de conștiință”²⁰.

În Raportul din 2002, la precedenta revizuire a legii fundamentale, unde FC propusese același lucru, fără ca propunerea să fie, din fericire, preluată în forma Constituției din 2003, se afirmă că

¹⁶ *Rampogna et Murgia c. Italie* (déc.), no 40753/98, 11 mai 1999 și *Covezzi et Morselli c. Italie*, no 52763/99, § 105, 9 mai 2003.

¹⁷ *Kutzner c. Allemagne*, § 68.

¹⁸ *Bertrand c. France* (déc.), no 57376/00, 19 février 2002; *Couillard Maugery c. France*, précité, § 261.

¹⁹ *Rampogna et Murgia c. Italie* (déc.), no 40753/98, 11 mai 1999; *M.G. et M.T.A. c. Italie* (déc.), no 17421/02, 28 juin 2005.

²⁰ <http://www.apd.ro/wp-content/uploads/2015/03/Raport-Forumul-Constitutional-2015.pdf>, p. 81.

„Modificarea este una de substanță deoarece **lasă posibilitatea statului să intervină în relațiile dintre copii și părinții sau tutorii lor, în situația în care consideră că educația dată de aceștia încalcă legislația în vigoare**. Pe de altă parte, ar putea sili părinții să renunțe la anumite metode de constrângere ce pot afecta fizic și/sau psihic dezvoltarea normală a copiilor sau chiar la **inocularea anumitor idei care ar putea fi apreciate ca dăunătoare**. Efectul concret al dispozițiilor constituționale modificate în forma sus-menționată asupra actelor normative ce reglementează relațiile de familie [...] ar consta în introducerea unor prevederi ce ar defini în mod concret situațiile în care statul poate interveni și a măsurilor ce le poate lua”²¹.

Nota de picior care ne explică expresia „idei ... dăunătoare” spune: „Ne referim la concepții extremiste (naziste, fasciste, comuniste) sau chiar la anumite idei religioase extreme”²².

Care este însă granița „ideilor religioase extreme”? În lume există grupuri religioase care practică sinuciderea sau refuză asistența medicală, refuză educația sau serviciul militar etc. În România, după cunoștința noastră, există o singură astfel de grupare, care a furnizat un caz intens mediat în literatura de specialitate în urmă cu mulți ani, iar între timp a fost recunoscută drept cult religios!

Cunoscând mentalitatea și agenda celor care au formulat, de 2 ori la rând, cu insistență cunoscută, încă de acum 2 decenii, această propunere de inserare a principiului interesului superior al copilului în Constituție, nu putem evita temerea că **ar putea fi interpretate ca „idei religioase extreme” unele precepte creștine**, ca de exemplu: ideea că Dumnezeu consideră în Scripturi homosexualitatea ca păcat (mai ales că în propunerea FC din 2013 există și o prevedere specifică, referitoare la „ura de gen”), sau ideea că actele biometrice reprezintă un pericol pentru libertatea omului, sau afirmația că avortul este o crimă, sau afirmația că educația sexuală este nepotrivită pentru vârsta școlară etc.

Dacă un părinte refuză să își ducă copilul la ora de educație sexuală, poate interveni statul peste dreptul părintelui de a-și crește copilul după propriile convingeri, aruncându-l eventual pe părinte în închisoare, cum se întâmplă în Germania?²³ Într-un articol pe această temă din presa internațională, un oficial al unei organizații a drepturilor omului spune că „Germania consideră copiii ca proprietate a statului mai ales pe perioada educației”²⁴. Cum Germania este *trendsetter* al politicilor europene, nu avem motive să ne temem că astfel de realități le-am putea trăi și noi? Dar dacă un părinte refuză să-și vaccineze copilul? Dar dacă refuză să-i facă acte biometrice?

²¹ http://2003.forumconstitutional.ro/raport_final.pdf, p. 46.

²² http://2003.forumconstitutional.ro/raport_final.pdf, p. 46.

²³ <http://www.culturavietii.ro/2014/11/27/germania-doi-parinti-fac-puscarie-cu-randul-pentru-ca-refuza-sa-si-trimita-copiii-la-ora-de-educatie-sexuala/>.

²⁴ <https://www.lifesitenews.com/news/germany-jails-eight-christian-fathers-for-removing-children-from-sex-ed-cls>.

Cunoscând bine modus operandi și agenda organizațiilor din Forumul Constituțional avem suspiciunea că intenția lor reală este aceea de a introduce, de fapt, controlul statului asupra dreptului părintelui de a-și crește copilul potrivit propriilor convingeri, întrucât interesul superior al copilului sub acest aspect ar putea fi definit de către stat în așa fel încât libertatea părintelui să se îngusteze cât mai mult. Statul poate decide care sunt ideile religioase extreme (să ne gândim la disputele interminabile legate de manualele de Religie), care sunt practicile religioase care ar putea să împiedice dezvoltarea copilului (s-ar putea decide, de exemplu, că spovedania îi creează un complex al vinovăției, sau că postul îi afectează creșterea, sau că rugăciunea îl îndoctrinează).

În opinia noastră, ideile religioase cu adevărat extreme pot fi controlate prin intermediul mecanismului de recunoaștere a unui cult religios. Atunci când cultul depune actele de recunoaștere, el depune și o doctrină din care se vede ce idei propovăduiește. Art. 17(2) al Legii Cultelor:

„Recunoașterea statutelor și a codurilor canonice se acordă în măsura în care acestea nu aduc atingere, prin conținutul lor, securității publice, ordinii, sănătății și moralei publice sau drepturilor și libertăților fundamentale ale omului”²⁵.

De asemenea, părinții cu „concepții extremiste” intră sub incidența unor legi care interzic propaganda în favoarea statului totalitar și nu e nevoie de o prevedere constituțională specială pentru ca drepturile lor asupra educației copilului să fie reconsiderate în funcție de legile specifice în vigoare.

Cazurile grave în care un părinte îi face rău în mod evident copilului nu beneficiază de prevederea constituțională propusă, deoarece intră sub incidența multor legi aflate deja în vigoare și în general nu țin de rolul de educator al părintelui, ci de o psihologie deviantă.

În opinia noastră, **este important ca la următoarea revizuire a legii fundamentale, care va urma negreșit, articolul 29(6) din Constituție să rămână nemodificat**, așa cum a rămas și la revizuirea din 2003. Altminteri, există riscul ca el să fie folosit abuziv împotriva părinților, mai ales a acelor care doresc să își crească copiii în spirit creștin, care este diferit de multe „idealuri” ale societății actuale.

Octombrie 2023

²⁵<http://patriarhia.ro/legea-nr-489-2006-privind-libertatea-religioasa-si-regimul-general-al-cultelor-539.html>.